

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Mgr. et Mgr. Elena Sochatzi Babich

**„Homo deformis“.
Fascinace deformovanou podobou
lidského těla v zemích Koruny české ve
středoevropském kontextu mezi léty 1526–
1620**

Autoreferát disertační práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Zlatohlávek, Ph.D.

Praha 2023

Úvod

Tento disertační projekt s názvem „*Homo deformis*“. *Fascinace deformovanou podobou lidského těla v zemích Koruny české ve středoevropském kontextu mezi léty 1526–1620* je zaměřen na studium fenoménu lidských tělesných abnormalit v pozdně renesančním výtvarném umění v Českém království v kontextu Svaté říše římské.

Při definování tématu disertačního projektu byl zvolen latinský výraz „homo deformis“, který se prozatím v uměleckohistorické literatuře neužívá. Zvolená terminologie není na rozdíl od jiných výstižných názvů tohoto jevu negativně zabarvená, otevírá tak cestu pro vědecké zkoumání zbavené současných stereotypů myšlení. „Homo deformis“ je zkrátka člověk trpící tělesnými abnormalitami, které deformují jeho vzhled. Tato postižení považovaná i dnes z lékařského hlediska za mutace a monstrozitu, představují značný estetický problém. Tato disertační práce, přestože výrazně spadá do problematiky teratologie a estetických hodnot, se spíše zaměřuje na výtvarnou stránku jevu „homo deformis“ v minulosti. Zajímalo by nás, jak lidé v 16. a na počátku 17. století vnímali podobný fyziologický problém, proč se podobná vyobrazení sbírala a také jakým způsobem umělci zobrazovali jev abnormálně postižených. Dále je přirozená otázka umělecké interpretace. Obsahovala jejich díla realistické prvky, či byla pouhou umělcovou fantazií plnou náboženských varování o křesťanském konci světa?

V průběhu středověku a novověku byli lidé i zvířata s vrozenými vadami, jejichž podoba se příliš odchylovala od normy, považováni za monstra. Odlišnost ve vzrůstu, nevyvinuté části těla či jiné abnormality byly v lidovém středověkém myšlení považované za „zvířecí“ nenormálnosti a výplody ďábla (KUBÍKOVÁ/HAUSENBLASOVÁ/DOBALOVÁ). Renesanční evropská společnost navazuje na středověké myšlení, a proto tyto osoby též zařazovala k podivuhodným pololidským bytostem. V 16. století se setkáváme s jevem, kdy tělesně postižený byl kvůli svému vzhledu prezentován v uměleckých sbírkách jako kuriozita. Obzvláště Habsburkové se zajímali o podobné hříčky přírody, o čemž vypovídá sbírka Ferdinanda II. Tyrolského (1529–1595) na zámku Ambras.

Zdá se, že „námět“ deformované podoby lidského těla porušuje klasický kánon krásy z doby renesance. Podobizny lidských kuriozit se objevují v průběhu šestnáctého a začátku sedmnáctého století v nejrůznějších formách ztvárnění: portréty, alegorie, vědecké ilustrace a novinové letáky. Tato ztvárnění poukazují na transformaci mentality, která měla dopad na tvůrčí vkus společnosti a kulturní proměnu.

Objektem studia této disertační práce je námět „homo deformis“ a způsoby jeho ztvárnění ve výtvarném umění v období mezi roky 1526 a 1620. Za subjekt tohoto výzkumu považujeme umělecké dílo, obsahující námět „homo deformis“ a rozšířený v Českém království v rámci Svaté říše římské národa německého. Za umělecká díla považujeme jak závěsné umění, fresky či malované knižní ilustrace, tak také tištěnou produkci. Ačkoli se může zdát, že letáková grafika se snaží o jednoznačný a co nejrychlejší sdělovací proces, nechybí jim hlubší významová vrstva. Pojem umělecké dílo má více významů a časově se proměňuje. V renesanci bylo umělecké dílo ještě do jisté míry spojeno s řemeslným výrobkem a stejně jako „obrazové médium“ dokázalo v sobě sjednotit více funkcí včetně informativní, užité a dalších. (MUKAŘOVSKÝ 2008, 12; BELTING 2000, 177). Středověk a novověk ještě nemá úplně vymezenou kategorii pro umění, umělecké dílo podle středověkého pohledu bylo ovlivněno jeho funkcí. Funkce díla často ovlivňovala tvary, vyobrazení by mělo na jedné straně poskytovat věřícímu pomůcku k oddanosti a na straně druhé sloužit jako prostředek k vyučování. (MOXEY 2004, 2–3). Za charakteristický znak uměleckého díla považujeme jeho mnohovýznamový symbolismus a s tím spojený pomalý a mnohadimenzionální proces jeho chápání divákem. Celkově pojem „nízké umění“ či „lidová grafika“ není pro 16. a 17. století úplně vhodný. Například badatelka K. Moxey nepovažuje označení „lidová grafika“ pro jednolistovou produkci postrenesanční doby za správnou. „Lidová grafika“ jako výraz pro grafiku „lidové kultury 16. století“ představuje problém, jelikož sám pojem „lidová kultura“ se objevuje až v 19. století, kdy evropští intelektuálové začali zapisovat a zaznamenávat pohádky, písně a orální tradici. (MOXEY 2004, 2–3; BURKE 2005, 40, 49). Často je „lidová kultura“ považována za opozici elitní vzdělané kultury, avšak v 16. století badatelé upozorňují na určité propojení těchto kultur.

Robert Scribner tvrdí, že v 16. století je „lidová kultura“ velmi blízká „populární kultuře“, která tehdy byla spojena s „populární vírou“. (SCRIBNER 1981, 59). V tak zvané „populární víře“ hraje velmi silnou roli možnost ovládnání nadpřirozené moci. Jinými slovy, populární víra je víra v magii, talismany, zaříkávadla atd. Z hlediska kulturní antropologie se historická společnost 16. století považuje za „primitivní“, protože v základě kultury 16. století pořád leží mýtus. (VALKA 2009, 118–119) Peter Burke tvrdí, že novověkým pramenem vypovídajícím o lidové kultuře mohou být lidové písně, pohádky, svaté obrázky, letáky, slavnosti či mytická dramata. Všechny tyto prameny nemusí mít výhradně orální povahu, stačí když budou vypovídat o „populární víře“. Peter Burke se raději vyhýbá termínu „lidová kultura“ pro 16. století a volí termín „nízká kultura“, protože „nízká kultura“ není jednotná a skládá se z několika subkultur venkovského a městského obyvatelstva, marginálních skupin, a dokonce

vstupuje do interakce s kulturou vzdělanců. Takzvaná „letáková“ kultura polovzdělanců se nacházela mezi vzdělaneckou a ústní kulturní tradicí a čerpala z obou. (BURKE 2005, 83). Letákové medium 16. století však má své zvláštnosti, na jednu stranu měla tištěná produkce potenciál pro masovou spotřebu, ale ve skutečnosti se ukazuje, že přečíst leták si mohlo dovolit pouze deset až třicet procent městských obyvatel. (SCRIBNER 1981, 2–3, 23; MOXEY 2004). Na druhou stranu, tisk je hybridní medium, kde se používala nejen písmena, ale také vizuální vyobrazení, která mohla přinést informaci každému.

Výzkum subjektů se soustředí do rozmezí let 1526 až 1620, v ojedinělých případech však může dojít k překročení horní hranice. Zvolený časový úsek odráží změnu v mentalitě a uměleckém slohu, která dále souvisí s politickou a sociální situací. Jedná se o období renesančního a postrenesančního neboli „manýristického“ uměleckého stylu v Českém království. Politicky zvolený časový úsek spadá do vlády prvních Habsburků, pro které je relevantní propojení Českého království se Svatou říší římskou národa německého. Mentalitu doby také ovlivnily nadnárodní události, jakými byly reformace a probíhající humanismus.

Období 1550–1620 ve středoevropském umění, kam spadá většina našich prostudovaných děl, je považováno za problematické ze stylistického hlediska. Měli bychom uvést, že termín „manýrismus“ je velice diskutabilní a mnozí autoři se ho snaží vyvarovat.¹ Manýrismus byl původně spojován s tvorbou italských umělců po roce 1520, kteří napodobovali „manieru“ mistrů vrcholné renesance (FUKALA 2000, 9). Sám termín „maniera“ je problematický. U Vasariho se ukazuje nejen jako charakteristický projev tvorby určitého umělce, ale je také míněn v širším kontextu jako styl (PREISS 1974). Prvním, kdo prohlásil manýrismus za samostatný umělecký sloh, byl představitel vídeňské školy Max Dvořák. Předtím badatelé jako Jakob Burckhardt (BURCKHARDT 2013) a Henrich Wölfflin (WÖLFFLIN 1950) považovali manýrismus pouze za jakousi „pokleslou“ úpadkovou fázi italské renesance (PREISS 1974, 49–50). Dvořák ve svém díle *Umění jako projev ducha* došel k názoru, že manýrismus je styl přechodové a zlomové epochy, který reflektuje „duchovní obrat“ 16. století, kde převládaly pocity zklamání, skepse a chaosu (PREISS 1974, 51–52; DVOŘÁK 1936). Debata o manýrismu se široce vyvíjela v letech 1920 a 1930 hlavně mezi představiteli školy „nového empirismu“. Většina jich prohlásila manýrismus za neklasický sloh, jakýsi „styl chaosu“. Werner Weisbach tvrdil, že všechny styly v epoše chaosů mají společné prvky, a proto je

---

¹ Thomas DaCosta Kaufmann nepovažuje za správné označovat rudolfínské umělce jako manýristy, protože ukazuje, že na rudolfínském dvoře existovali jak umělci, kteří malovali dle představy, tak i takoví, kteří vytvářeli naturalistické práce. Proti němu se vyjadřuje Evans Robert John Welson ve své knize *Rudolf II. a jeho svět*. Viz EVANS 1997, 14; KAUFMANN 1988

manýrismů v nejrůznějších obdobích hodně (PREISS 1974, 60; WEISBACH 1942). Walter Friedländer považoval manýrismus i baroko za neklasické styly, a proto využíval termín manýrismus ve významu protobaroko (FRIEDLAENDER 1957; PREISS 1974, 55). V roce 1960 se objevily publikace od Arnolda Hausera (HAUSER 1986; PREISS 1974, 64), Johna Scheermana (SHEARMAN 1967), kteří uznávali manýrismus jako samostatný styl 16. století. Stejně i Erwin Panofsky ukázal, že manýrismus byl osobitý sloh, který byl reakcí na určitou historickou atmosféru v minulosti (PANOFSKY 2013). Naopak E. Gombrich tvrdí, že manýrismus nebyl ovlivněn žádnou krizí, jedná se o fázi, kdy umělci začali experimentovat s tvary, avšak v základě těchto experimentů vždy používali již známé tradiční typy, stereotypy. Manýrismus pro něj není umění „degradace“, úpadkový styl, nýbrž pouze schopnost umělce díky své tvůrčí kreativitě se přizpůsobit objednavce (GOMBRICH 2022,102; PREISS 1974, 84). V Českém království bylo manýristické umění spojeno s kulturou na dvoře Rudolfa II., tento fenomén měl internacionální povahu (FUČÍKOVÁ 1997; EVANS 1997; KAUFMANN 1988).

Naše studie chce ukázat, jak se téma abnormálně tělesně postižených promítalo v českém umění 16.–17. století ve středoevropském kontextu a zda byla v takových dílech využita jakási „maniera“ umělce a v čem spočívala. Může se zdát, že v manýrismu dochází k zálibě v „ošklivostech“ a „bizarnostech“ (MERHAUT/URBAN/VOJTĚCH 2006, 11). V literatuře se často setkáváme s vysvětlením, že zájem o vyobrazení monster a dalších „bizarních věcí“ se pohyboval v rovině vědeckého zájmu o přírodní kuriozity anebo v rovině zvláště postrenesanční manýristické estetiky (KAUFMANN 2009; CORBIN 2012, 35; PREISS 1974, 103–105; RAINER 2017, 51–56; GOMBRICH 2017). Avšak pro současného diváka je složité pochopit, v čem vlastně tato obliba spočívala a o zážitek jakého druhu se doopravdy jednalo.

Literatura k tématu „homo deformis“ je velice obšírná. Její rozmanitost je určena interdisciplinarností výzkumu, který zasahuje do několika rovin a propojuje dějiny umění, lékařství a výzkum historické mentality. Na druhou stranu je téma poměrně nové, proto nemůžeme očekávat vysoký počet publikací, které se zaměřují výhradně na výzkum vyobrazení deformovaného lidského těla v 16. a 17. století v Českém království. Pro zjednodušení můžeme literaturu k dané problematice roztrždit do tří skupin.

K první skupině patří historická literatura, která zkoumá tělesně postižené v 16. a 17. století, zaměřuje se na reakce společnosti a snaží se určit sociální status „homo deformis“ ve dvorských rezidencích a v městském prostředí.

Zahraniční historická věda se tématu abnormálně postižených začala věnovat již v první polovině 19. století. Zpočátku byla přítomnost lidí s tělesnými abnormalitami na šlechtických a královských rezidencích sama o sobě zajímavým elementem v rámci dějin každodennosti,

později se začal zkoumat i jejich sociální status. Již v roce 1885 publikoval německý historik Josef Hirn práci o životě na dvoře Ferdinanda II. Tyrolského, kde se zmiňoval o zvláštních služebnících na arcivévodském sídle (HIRN 1885). Další velice významnou prací je výzkum španělsky mluvícího historika José Moreno Villy z roku 1939, který uvedl seznam tělesně postižených (kolem 150 osob) žijících na dvoře španělských Habsburků mezi roky 1563 a 1700 (MORENO VILLA 1939). Jiný španělský historik Fernando J. Bouza se ve své monografii z roku 1991 také zabýval lidmi s tělesnými abnormalitami na šlechtických rezidencích (BOUZA ALVAREZ 1991). Autor si myslí, že pouze dvorská společnost si mohla opravdu vážít abnormálně postižených a cenila si jich jako kuriozit, nebrala je pouze jako zrůdy. Později, v roce 2006, věnoval francouzský medievalista Jacques Heers ve své studii o karnevalové kultuře značnou pozornost postavám blázna a dvorského blázna ve středověké společnosti (HEERS 2006). Ze stejného období pochází monografie Margaret Katritzky, která se zabývala studiem komedie Dell'arte v období 1560–1620. Ve své práci badatelka došla k výsledku, že herci v raně novověké Evropě mohli být i tělesně postižení (KATRITZKY 2006). Dalším jejím velkým přínosem do tohoto tématu je výzkum personálních záznamů tří soudobých lékařů ze 16. století, kteří se zmiňovali o slavnostním, festivalovém a divadelním životě raně novověkého sociumu (KATRITZKY 2012). Z novějších prací můžeme uvést společnou publikaci J. Slatera M. Lopez-Terrada a J. Pardo-Tomase z roku 2016, kteří zkoumají rozvíjející se chápání nestvůrnosti a normy v lékařské kultuře Španělského impéria (SLATER/LÓPEZ-TERRADA/PARDO-TOMÁS 2016).

V české historiografii se tématu každodennosti na šlechtických a královských rezidencích raně novověkých Čech věnoval především Václav Bůžek (BŮŽEK 1993; BŮŽEK 1997; BŮŽEK 2000; BŮŽEK/JAKUBEC 2012). Základní literaturou k tématu českého každodenního života v 16.–17. století jsou také práce Marie Koldinské (KOLDINSKÁ/MAŤA 1997; KOLDINSKÁ 2001), Petra Maťy (MAŤA 1997), Jaroslava Pánka (PÁNEK 1989; PÁNEK 1993), Jaroslavy Hausenblasové (HAUSENBLASOVÁ/HOJDA 1993) a dalších. Jako velice přínosná se nám jeví také studia fraucimorů a ženských ceremoniálů na šlechtických sídlech v 16. století. Tomuto tématu se věnovaly především Milena Hajná (HAJNÁ 2001) a J. Hausenblasová (HAUSENBLASOVÁ 2009). Důležitou prací k tématu české každodennosti, renesančního a manýristického vnímání v 16. a 17. století, je monografie věnovaná alchymii od Ivy Purše a Vladimíra Karpenka (PURŠ/KARPENKO 2011).

Posledních několik let se v zahraniční historiografii objevuje více studií věnovaných tématu vnímání lékařských kuriozit v novověku. Výzkumu historických případů tělesných abnormalit a sociální reakce na jejich mimořádná těla se věnovali Anna Czarnowus

(CZARNOWUS 2009) a Alan W. Bates (BATES 2005) a hlavně Eugen Holländer (HOLLÄNDER 1922). Téma deformované podoby lidského těla se zároveň objevuje v monografii francouzského historika Roberta Muchembleda, který se věnoval dějinám d'ábla (MUCHEMBLED 2007). Tělesná abnormalita je také oblastí výzkumu dějin lékařství. Důležitou monografií v tomto aspektu je práce anglického historika Roye Portera (PORTER 2001).

V české historické literatuře se tématu lidských monster, tělesně postižených a reakcí společnosti na ně zabývali Jana Rozehnalová (ROZEHNALOVÁ 2007) a Boris Titzl (TITZL 1998). Vývoj české anatomie v 16. století zkoumal David Tomíček (TOMÍČEK 2009).

Do skupiny historické literatury jsou zařazeny také publikace, zabývající se středoevropskou tištěnou produkcí z období let 1526–1620. Tyto studie ukazují, jak jednotlivé tištěné ilustrace rozšířené na území Svaté říše římské národu německého popularizovaly jev „homo deformis“. Přestože se může zdát, že by studie zkoumající tištěnou ilustraci v českých zemích v 16. a 17. století měly patřit do umělecko-historické literatury, jsou většinou napsané právě literárními historiky. Základní literaturou týkající se této otázky jsou práce Petra Voita (VOIT 2006a; VOIT 2006b; VOIT 2008), Cyrila Straky (STRAKA 1925) a Pravoslava Kneidla (KNEIDL 1983). Důležitou práci se jeví *Peasants, Warriors and Wives: Popular Images in the Reformation* od Keith Moxey z roku 2004, ve které zkoumá dřevoryty z německé reformace. V této studii Moxey tvrdí, že i když dřevoryty nemusí uspokojovat představy většiny kunsthistoriků o „umění“, jsou důležité pro vizuální kulturu té doby a nesmí být ignorovány jako hrubá a podřadná forma umělecké produkce. Tyto tisky totiž nebyly projevem všeobecného veřejného mínění, nýbrž byly prostředky, jimiž se šířily reformované postoje střední a vyšší třídy k širokému lidovému publiku. (MOXEY 2004)

Do druhé skupiny patří umělecko-historická literatura, jež se zmiňuje o tělesně postižených jako o výtvarném námětu. Většinou se jedná o práce, které popisují habsburské umělecké sbírky 16.–17. století, včetně výzkumů pražské kunstkomory Rudolfa II. Dále je do této skupiny řazena literatura, zaměřující se na knižní ilustrace či na evropské renesanční a manýristické sběratelství šestnáctého a sedmnáctého století.

Jednou z prvních zahraničních kunsthistorických prací věnovaných habsburským sbírkám kuriozit a naturálií byl katalog z roku 1979 od Elisabeth Scheicher (SCHEICHER 1979). Později se téma habsburských sbírek objevilo i v následujících publikacích: Johann Felmayer (FELMAYER 1986) z roku 1986, katalogu sbírek věnovaném kunstkomoře Ferdinanda II. Tyrolského od Alfreda Auera z roku 1995 a dalších (AUER 1995; AUER/SEIPEL 2004; AUER 2006). Velice přínosný je také katalog sbírek *Prag um 1600: Kunst und Kultur am Hofe Rudolfs II.* z roku 1988 (VERLAG 1988). Nejnovější prací, která obsahuje výzkum vyobrazení tělesně

postižených, je katalog sbírek Ferdinanda II. Tyrolského z roku 2017 (KUBÍKOVÁ/HAUSENBLASOVÁ/DOBALOVÁ 2017).

Velkým přínosem zahraničních kunsthistoriků pro výzkum vyobrazení tělesných abnormalit na rudolfinském dvoře jsou monografie od Thomase DaCosty Kaufmanna. V jedné z nich se autor snaží o stylistické zařazení produkcí rudolfinských umělců (KAUFMANN 1988), ve své druhé knize se věnuje uměleckému stylu Arcimbolda (KAUFMANN 2009). Později se tímto umělcem zabývala také Sylvia Ferino-Pagden, podle které byl Arcimboldo hlavním popularizátorem námětu deformovaného lidského těla (FERINO-PAGDEN 2006). Téma ztvárnění tělesně postižených v rudolfinských sbírkách se dále objevuje v publikacích věnovaných vyobrazení kuriozit a naturálií (HENDRIX 1997). Tomuto tématu se například věnovala badatelka Thea Vignau-Wilberg, která studovala tvorbu Jorise Hoefnagla (VIGNAU-WILBERG 2018).

Česká uměleckohistorická literatura nepochybně hraje nejdůležitější roli ve výzkumu rudolfinského umění. Tomuto tématu se věnovala především Eliška Fučíková (FUČÍKOVÁ 1986; FUČÍKOVÁ/BUKOVINSKÁ/MUCHKA 1991; FUČÍKOVÁ 1997) a jiní přední čeští kunsthistorici jako Jaromír Neumann (NEUMANN 1951; NEUMANN 1963), Lubomír Konečný (KONEČNÝ 2002; KONEČNÝ 2009) a Pavel Preiss (PREISS 1974).

S vyobrazením abnormalit se můžeme setkat také v literatuře věnující se portrétní malbě 16. a 17. století. Příkladem takové literatury je monografie anglického kunsthistorika Lornee Campbella, který zkoumá sociální postavení portrétovaných dvorních trpaslíků (CAMPBELL 1990). Groteskní znázornění těl dvorních trpaslíků také zkoumala ve své práci Robin O'Bryan (O'BRYAN 2012). Velkým přínosem pro dané téma je práce Toubha Ghadessi Fleming z roku 2018, zkoumající vyobrazení tělesně postižených na italských dvorních portrétech (FLEMING 2018). Zde samozřejmě musíme upozornit i na vědeckou činnost italského kunsthistorika Roberta Zapperiho, který se věnoval rodině Gonzalesových a sledoval její vliv na evropské umění (ZAPPERI 2004). Portrétům Gonzalesových se také věnovala Christiane Hertel ve svém článku z roku 2001 (HERTEL 2001). Zajímavým studiem je článek Eleny Lazzarini, ve kterém zkoumá estetickou povahu vyobrazení deformovaných těl v manýrismu (LAZZARINI 2011). Za velice přínosný považujeme článek Margot Rauch (RAUCH 2007) a také v neposlední řadě bych se chtěla zmínit o výzkumu renesančních portrétů v českých zemích od Blanky Kubíkové (KUBÍKOVÁ 2016).

Z předchozí analýzy kunsthistorické literatury vyplývá, že se autoři nejčastěji zabývají podobiznami rodiny Gonzalesových ze sbírek Ferdinanda II. Tyrolského a Rudolfa II. V rudolfinské kunstkomoře se ale také objevují díla, která zachycují tělesně postižené jako

sekundární námět, často ve funkci dvorního baviče. Stejně tak i vyobrazení tělesně postižených ze sbírek na zámku Ambras stále skrývají mnoho otázek ohledně autorství, důvodů pořizování podobných obrazů a identifikace portrétovaných.

Jev „homo deformis“ se však neobjevuje pouze v císařských sbírkách. V literatuře se také setkáváme s tím, že se námět postižených objevuje i v knižní ilustraci a dalších formách ztvárnění. Tématu abnormálně postižených v německém kulturním prostředí se věnovala badatelka Jennifer Sprinks, která zkoumá převážně středoevropskou tištěnou ilustraci 16. století (SPRINKS 2015).

Do třetí skupiny bibliografické analýzy můžeme zařadit literaturu, jež se věnuje kulturní antropologii a dějinám vnímání. Historický výzkum tělesně postižených se nepohybuje pouze v rámci šlechtických rezidencí. Důležitou roli hraje také městské prostředí, ve kterém se vyvíjí masová kultura neelitních vrstev. Tématu lidové kultury raně novověké Evropy se věnoval anglický historik Peter Burke (BURKE 2005; BURKE 2007) a francouzský medievalista Jaques Le Goff (LE GOFF 2005; LE GOFF 2006). Oba autoři pracují s kolektivními představami, jež mentálním způsobem ovlivňovaly podobu neelitní kultury mezi roky 1500–1800, dále pak její střetávání se s kulturou vzdělanců z vyšších sociálních vrstev. Z dřívějších prací věnovaných tématu masové kultury novověké Evropy 16. století můžeme uvést článek Rudolfa Wittkowera z roku 1942 (WITTKOWER 1942). Poukázal zde na to, že populární ilustrace a příběhy o podivuhodných tvorech z nově objevených „východních Indií“ představovaly přeživší starořeckou koncepci monstrózních ras na okraji světa. Později se tomuto tématu věnovala také Alexa Wright, která zkoumá sociální funkci monster ve vizuální kultuře od starověku do současnosti (WRIGHT 2013). Ukázala, že se monstra stala úložištěm určitých lidských vlastností, které musí být odmítnuty a poraženy. Monstrosita jako vizuální fenomén se objevuje v monografii Wese Williamse z roku 2011, který se snaží určit význam monster v raně novověké evropské kultuře (WILLIAMS 2011). Důležité se také jeví dílo Lorraine Daston a Katharine Park, v němž zkoumají vztah vědců, umělců a filozofů k přirozeným a nadpřirozeným jevům, monstrům a zázrakům od středověku až do roku 1750 (DASTON/PARK 2001).

Téma abnormálně tělesně postižených také předpokládá práci s definicí pojmu abnormality. Francouzský historik Michaele Foucault se ve svém díle věnuje právě tomu, co je to vlastně abnormalita či monstrosita a jak se společnost stavěla k abnormálně postiženým v průběhu dějin (FOUCAULT 2005). Další, kdo se zabývá tématem vnímání lidského těla, je současný francouzský historik Alain Corbin. Ve své knize *Dějiny těla* z roku 2005 ukazuje, jak se v průběhu staletí měnil přístup k tělu, jakou roli v tom hrálo náboženství, medicína, lidová

kultura a umění. Důležitou je také průkopnická práce Roberta W. Scribnera *For the sake of simple folk: popular propaganda for the german reformation*, která analyzuje formy lidové propagandy zaměřené na negramotné a pologramotné během německé reformace a reprodukuje mnoho tisků, které v Německu stále přežívají. (SCRIBNER 1981)

Téma „homo deformis“ vyžaduje práci s estetickými kategoriemi v minulosti, základní literaturou k této otázce jsou teoretická pojednání italského kulturního historika Umberta Eca, jenž se věnoval dějinám krásy a ošklivosti (ECO 2007; ECO 2015). O ošklivosti v pouličním renesančním umění jako o specifické kategorii pojednává ruský teoretik umění Michail Michajlovič Bachtin. Dle našeho názoru jeho koncepce „groteskního realismu“ nejlépe odráží způsob, jakým vnímali současníci vizuální masovou kulturu 16. století (BACHTIN 2007). Do této třetí skupiny patří i další teoretická pojednání věnovaná dějinám vnímání uměleckého díla a jeho interpretací. Příkladem můžou být práce Erwina Panofského (PANOFSKY 2013; PANOFSKY 2014), Ernsta Gombricha (GOMBRICH 2017; GOMBRICH). 2019 *Čtení obrazů* od Alberta Manguela (MANGUEL 2008) a také dílo Jonathana Sawday (SAWDAY 1995). Důležitým přínosem pro náš výzkum jsou studie Hanse Beltinga, jeho antropologický přístup k obrazovému médiu vysvětluje odlišný vztah diváka a obrazu v různých historických epochách (BELTING 2002; BELTING 2011)

Cíle výzkumu

Disertační práce „Homo deformis“. Fascinace deformovanou podobou lidského těla v zemích Koruny české ve středoevropském kontextu mezi léty 1526–1620 si klade za cíl prozkoumat, jak bylo vyobrazení „homo deformis“ představeno ve výtvarném umění v Českém království v kontextu Svaté říše římské národa německého v letech 1526 až 1620. Pro dosažení tohoto cíle je třeba odpovědět na řadu navzájem propojených otázek:

1. Kdo je „homo deformis“ a jak byly vnímány vrozené tělesné vady v minulosti z vědeckého a sociálně-historického hlediska?
2. Jaké bylo sociální postavení „homo deformis“ a jak raně novověká společnost reagovala na vzhled a vyobrazení „homo deformis“ v letákové produkci?
3. Proč byli „homo deformis“ oblíbení na šlechtických sídlech, jaká motivace vedla k vytváření vyobrazení „homo deformis“ v 16. století a proč se podobná díla sbírala?
4. Jaká byla specifika vyobrazení „homo deformis“ a do jaké míry se promítaly představy o lidských monstrech do reálného života postižených vrozenými tělesnými vadami v 16. století?

Metodika výzkumu

Metodologie k problematice daného projektu vyžaduje určitou kreativitu. Téma je zkoumáno v rámci interdisciplinárního přístupu, který zasahuje do několika rovin a propojuje dějiny umění, lékařství a otevírá prostor pro výzkum historické mentality a vnímání uměleckého díla v raně novověké společnosti. Během výzkumu se budeme zabývat nejen tím, jak umělci vytvářeli vyobrazení „homo deformis“, ale také proč je zobrazovali určitým způsobem. To znamená, že při využití tradičních metod deduktivní a induktivní metody, ikonografické a ikonologické analýzy děl a kritiky historického pramene se budeme pohybovat i v rámci kulturně-historické antropologie a přesněji v rámci dějin mentalit. Dějiny mentalit vznikly již na počátku třicátých let dvacátého století. Populárním badatelským tématem se staly především díky třetí generaci historiků školy Annales na konci šedesátých let dvacátého století. K této třetí generaci patřili Georges Duby, Robert Mandrou a Jacques Le Goff, kteří se věnovali zkoumání názorů jednotlivých sociálních skupin ve středověku a novověku. Koncept dějin mentalit zdůrazňuje výzkum kolektivních životních představ a předpokládá, že vnímání ovlivňuje dlouhodobý kulturní vývoj. V rámci tohoto výzkumu bude často užíván termín „vnímání“, což chápeme jako citové poznání předmětů prostřednictvím smyslů, které vytváří subjektivní odraz objektivní reality. Během percepce může člověk dle minulých zkušeností vytvářet stereotypy či jinak zjednodušovat realitu. Tento přístup by měl prozradit, jak umělci vnímali tělesně postižené, když v 16. století nebylo lékařství ještě natolik vyvinuto a o nemocích způsobujících abnormalitu se toho mnoho nevědělo.

Německý kulturní historik Hans Belting ve svých studiích *Likeness and Presence: A History of the Image Before the Era of Art* (BELTING 2002) a také *An Anthropology of Images: Picture, Medium, Body* (BELTING 2011) využívá historicko-antropologický přístup při analýze uměleckých děl. Ukazuje, jak bylo historicky vnímáno obrazové médium, jaké reakce vyvolávalo u diváka určitých historických společností. Belting tvrdí, že portréty osob mají do jisté míry rituální složku, a proto v některých etapách jsou podobné pohřebním maskám, ikonám a kultovním obrazům. Proto by studium renesančního portréta mělo zahrnovat historické vnímání portréta a jeho původní historické funkce. Tuto metodu využíváme pro analýzu podobizen abnormálně postižených, a to i na letákových kontrfektech. Badatelé Keith Moxey (MOXEY 2004) a Ilja Veldman (VELDMAN 2013) tvrdí, že funkce letákové grafiky byla také původně spojena s náboženskými obrázky, které mohly mít funkci „talismanu“. Důležitou metodologickou složkou našeho výzkumu je pojem groteska a princip vytváření grotesky.

Ruský kulturní historik M. M. Bachtin v první polovině 20. století předložil vlastní koncepci „groteskního realismu“, která pramenila z lidové smíchové kultury středověku a renesance. (BACHTIN 2007). Bachtin definuje groteskní obraz jako něco rozporného, ošklivého, nestvůrného a nepřístojného. Groteskní obraz zachycuje jakoukoliv deformaci těla, jeho rozklad, porod, stáří atd. (BACHTIN 2007, 29). Bachtinova teorie, i když se soustřeďuje na lidovou kulturu, má společnou složku s koncepcí „vážných vtipů“ od Thomase DaCosty Kaufmanna. Kaufmann ve své knize *Arcimboldo: Visual Jokes, Natural History, and Still-Life Painting* (KAUFMANN 2009) píše, že bychom k humoru 16. století měli přistupovat více historicky a přijmout jeho nejrozumnější projevy včetně bizarností a odporností. Thomas DaCosta Kaufmann považuje grotesky za vizuální paradoxy, které pro společnost 16. století nebyly pouhou dekorací, ale měly i komický účinek.

Obsah a struktura disertační práce

Strukturu disertační práce tvoří několik navzájem propojených kapitol. První kapitola s názvem Podstata jevu „homo deformis“ jako vědeckého a sociálně-kulturního fenoménu se zabývá tradicí a soudobými výrazy, které vystihovaly lidi s vrozenými abnormalitami v 16.–17. století. Jev „homo deformis“ v 16. století má dvojí původ – imaginární a reálný. Imaginární jsou vymyšlené literární postavy či monstra z cestopisů. Reálný „homo deformis“ je živá bytost, kterou bylo možné spatřit ve společnosti a jež byla zkoumána lékaři. Obě tyto postavy byly v 16. století do určité míry v raně novověkém myšlení propojeny.

V první podkapitole se zaměřujeme na etymologii slova „monstrum“ a na to, jak byla lidská monstrozita popisována antickými, středověkými a renesančními autory.

Ve druhé podkapitole zkoumáme, jak byla monstra zobrazována v evropské společnosti během středověku a renesance. Sledujeme jejich proměnu a také se snažíme odhalit specifické konstantní body a symboly, které slouží jako základ pro ikonografická pravidla zobrazování monster.

Ve třetí podkapitole se věnujeme otázce, jak tehdejší lékaři vysvětlovali existenci vrozené deformace lidského těla a také tomu, jak byl jev „homo deformis“ znázorněn v populárních lékařských a „vědeckých“ spisech z českých sbírek ve středoevropském kontextu. V Českém království taktéž byla známa díla Ambroise Parého, Konrada Lycosthena, Caspara Bauhina, Johanna Georga Schencka, Jakoba Rufa, Pierra Boaistuau a samozřejmě česká příručka o porodnictví od Matouše Philomata Dačického. Ilustrace k těmto vědeckým dílům vytvořili umělci jako Martin Kaldenbach (1480–1518), Johann Theodor de Bry (1561–1623),

Christoph Froschauer (1490–1564) a tiskař Henricus Petrus (1508–1579). Ukážeme specifika vyobrazení abnormálně tělesně postižených.

Druhá kapitola Každodennost a „homo deformis“. Letáková produkce v Českém království v multikulturním prostředí na přelomu 16. a 17. století zkoumá ilustrace s námětem „homo deformis“. V první podkapitole pojednáváme o historickém specifiku vývoje knihtisku v Českém království, studujeme funkce letákových jednolistů a tištěných ilustrací, věnujeme se problému jednolistu jako mediu. Tato kapitola také poukazuje na existenci jednolistových sbírek a porovnává letákovou grafiku s námětem abnormálně deformovaného lidského těla s ilustracemi ve vědeckých lékařských knihách 16. a zač. 17. století.

Ve druhé podkapitole zkoumáme vyobrazení „homo deformis“ v masové kultuře v Českém království na přelomu 16. a 17. století. Letákové ilustrace jsou zkoumány z pohledu multikulturního reformačního hnutí, které ve velké míře ovlivňovalo tehdejší středoevropskou tiskovou produkci. Zkoumáme primární a sekundární funkce vyobrazení lidské monstrozity a abnormálně postižených, věnujeme se otázkám autorství a ikonografické analýze. Studujeme produkce z dílen rodiny Valdů, Daniela Sedlčanského, Nicolae Zipferna, Albrechta Grosse a dalších anonymních či málo známých německých tiskařů.

Ve třetí kapitole „Homo deformis“ na šlechtickém sídle v letech 1526 až 1620 zkoumáme, jaká byla každodenní realita tělesně postižených mezi lety 1526 až 1620 na panovnických a šlechtických rezidencích v zemích Koruny české. Existence trpaslíků na královských dvorech během renesance a manýrismu je dobře známým faktem. Kapitola se zaměřuje na existenci abnormálně postižených v soukromých palácích a ukazuje je jako součást každodenního života české šlechty a středoevropských panovníků.

První podkapitola pojednává o každodenní realitě abnormálně postižených mezi roky 1526 a 1620 na šlechtických rezidencích v Českém království a na dvoře středoevropských Habsburků. Studuje, jak se vůči nim stavěla šlechtická společnost, jaké měli postavení na dvoře a zda byli považováni za plnoprávné členy dvorské společnosti. Vysvětluje, proč se považovalo za prestižní mít podobného bizarního služebníka a jakou roli v tom hrála jeho deformace.

Ve druhé podkapitole se zaměřujeme na analýzu písemných pramenů, které dokládají existenci děl s námětem „homo deformis“ ve sbírkách středoevropských Habsburků a české šlechty, hlavně Rožmberků a Žerotínů. Důležitým krokem je studium a porovnání sbírkových inventářů mnichovské, ambraské a rudolfínské kunstkomory, identifikace děl s námětem abnormálně postižených a také vysvětlení specifík manýristického sběratelství.

Čtvrtá kapitola Vyobrazení deformovaných podob lidského těla v uměleckých sbírkách v Českém království v mezinárodních souvislostech se věnuje otázkám vyobrazení

deformovaných podob lidského těla v „elitním“ umění a zahrnuje analýzu několika případů abnormálně nemocných osob, jejichž portréty a podobizny byly součástí sbírek kuriozit v Českém království.

V první podkapitole se zaměříme na specifikum portrétního žánru v raném novověku. Prozkoumáme funkce a specifika renesančního portrétu. Prozkoumáme úlohu umělce a objednavatele, budeme se věnovat otázce mimese a zkusíme vyjevit určitá schémata, dle kterých se vytvářel portrét „homo deformis“. Pro umělce nebylo vždy jednoduché vyjádřit uměleckými prostředky jev tělesně postižených. Na jednu stranu by měl být portrét realistický, na druhou stranu malíř do svého díla promítá vlastní vnímání modelu. Umělec tak hledá v neobvyklém vzhladu známé elementy, které mu pomohou dotyčného namalovat. Důraz bude kladen na problém realistického znázornění a také na to, jak tradiční představy o „homo deformis“ ovlivňovaly vnímání modelu.

Ve druhé podkapitole se věnujeme vyobrazením postižených růstovou poruchou, ukážeme, jakým způsobem byli prezentováni v uměleckých dílech trpaslíci a giganti, jaké prostředky umělci volili pro znázornění jejich deformace a proč. Důraz je kladen na výzkum děl z kunstkomory Rudolfa II. a na šlechtických dvorech v Českém království. Pro výzkum je nezbytné porovnání děl se středoevropskými a italskými pracemi, které poskytují důležité indicie.

Ve třetí podkapitole se zaměříme na studium vyobrazení „homo deformis“, kteří se podobali divým lidem. Prozkoumáme, jak mýtus o divém muži ovlivnil středoevropské umělce při vytváření podobizen rodiny Gonzalesových.

Ve čtvrté podkapitole se budeme věnovat podobiznám Heleny Antonie z Lutychu, dívce postižené hirsutismem. Důraz je kladen na nedávno objevený obraz ze Žerotínských sbírek.

Teoretický a praktický přínos disertační práce

Praktický přínos

Práce demonstruje nový přístup ke studiu portrétu, letákové grafiky 16.–17. století a kuriozit v uměleckých sbírkách 16. století. Ukazuje, že v 16. století jev abnormálně tělesně postižených byl pojat v rámci ikonografické tradici monster na okraji světa a proto jejich portréty a jiné formy vyobrazení se vždy musí zkoumat z hlediska náboženské či transcendentální funkce. Studium ukazuje, monstra byla důležitou složkou nejen na šlechtických dvorech ale i ve městském prostředí 16. století. Podařilo se nám odhalit neznámá díla s vyobrazením abnormálně postižených v kunstkomorách Rudolfa II., Rožmberků a

Žerotínů. Taktéž během výzkumu se nám podařilo ukázat již známá díla v novém světle a identifikovat portrétované. Práce demonstruje, jakou roli vyobrazení „homo deformis“ hrála z pohledu metafyziky a novoplatonismu 16. století. Práce publikuje archivní materiály, neznámé a málo známé letákové ilustrace s vyobrazením „homo deformis“ a ukazuje, jak lékařské prameny můžou přispět k identifikaci portrétovaných osob. Taktéž nabízí metodiku jak rozpoznat „homo deformis“ na portrétu. Zasahuje do diskuze o pojmech manýrismus, groteska a umělecké dílo v 16. století.

Teoretický přínos

Postižení těžkými vývojovými vadami byli v minulosti často spojováni s nadpřirozenými mytologickými bytostmi. Jejich zvláštní vzhled byl vnímán jako monstrozita, a proto se na ně nahlíželo v rámci starobylé tradice monster na okraji světa.

V 16. století se tradice o monstrech z cestopisů setkává s reálnými případy lidské monstrozity. Lidská monstra se najednou objevují v Evropě a stávají se součástí každodenního života tehdejších Evropanů. Monstra byla přítomna na šlechtických sídlech, ve sbírkách kuriozit, na jarmarcích, během pouličních oslav a byla součástí reformační propagandy.

V 16. století se společnost snažila prozkoumat jev „homo deformis“ z lékařského hlediska, prováděly se na nich anatomické pitvy, lékařské prohlídky, pozorovali je a zaznamenávali do lékařských příruček.

Encyklopedie o monstrech byla novým literárním dílem, velmi populárním po celé Evropě, včetně Českého království. Avšak pro lékaře 16. století nebylo jednoduchým úkolem vysvětlit narození monstra, proto poskytovali vysvětlení z hlediska novoplatonismu a v rámci etických náboženských koncepcí. Díla Ambroise Parého, Konrada Lycosthena, Caspara Bauhina, Johanna Georga Schencka, Jakoba Rufa či Pierra Boaistuau často obsahovala anatomicky chybně podaný obrazový materiál. Umělci, jako například Martin Kaldenbach, Jan Theodor de Bry, Christoph Froschauer, navazovali na ikonografickou tradici monster a zároveň idealizovali a upravovali postavy „homo deformis“, zobrazovali je teatralizovaně, v různých vyumělkovaných postojích.

Encyklopedie o monstrech byla jakýmsi katalogem, dostupným pro bohatší třídu a vzdělance, avšak čerpala případy monster nejen z cestopisů, ale také z letákové produkce.

Letáková ilustrace 16. a začátku 17. století s tematikou monster měla velkou sociální a náboženskou funkci. Zobrazovala nejen vymyšlená monstra, ale také skutečné případy zemřelých zrůdných novorozenců či siamská dvojčata. Taková ilustrace měla velký spirituální efekt, který pomáhal uctívat neviditelnou boží přítomnost. Na jednu stranu se takový leták používal v rámci protestantské propagandy, nesl moralistický výklad. Na druhou stranu byly

tištěné letáky s kontrfekty monster považovány za určitý druh talismanu. Ukázalo se, že reprezentace „homo deformis“ byla spojena s intenzivním vizuálním prožitkem božské přítomnosti, což mělo dopad i na formu vyobrazení a ikonografii.

V Českém království byla letáková produkce s námětem monster taktéž známá, dovážela se ze sousedního Norimberku, Lince, Horních a Dolních Lužic. Podařilo se nám dohledat dva letáky z dílny rodiny Vladů, leták z dílny Daniela Sedlčanského a leták s tematikou mrtvých dvojčat od Nicolause Zipferna z Budyšina. Tato díla byla vytvořena v rámci středoevropské protestanské tradice, která chápala monstra jako symbol apokalypsy, ale zároveň fascinující symbol božské mystérie.

Zvláštní fascinací pro společnost 16. století byl jev bezrukých kaligrafů. Život kaligrafů, jejich pevná vůle a schopnost kreslit nohama z nich dělala populární fenomén. Podařilo se nám dohledat kontrfekt Thomase Schweickera v Albu amicorum Jana Aleše Compasia a dva další letáky s touto tematikou jsme objevili v „Lužickém souboru“. „Homo deformis“ se stal hrdinou, protože mu jeho postižení přinášeno téměř nadpřirozené schopnosti. Bezruký kaligraf Thomas Schweicker byl dokonce několikrát portrétován, jeden jeho portrét se nám podařilo identifikovat ve sbírkách zámku Ambras.

Postižení vývojovými vadami byli nezbytnou součástí sbírek kuriozit, protože dle novoplatonské filozofie byli chybami materie, která zvláštním způsobem zrcadlí boží přítomnost. Proto byli „homo deformis“ přítomni na šlechtických a královských rezidencích a jejich kontrfekty a portréty byly vystaveny v kunstkomorách.

V Českém království 16. a počátku 17. století se například trpaslíci vyskytovali na dvorech císaře Rudolfa II., císaře Matyáše II., Kryštofa Popela z Lobkovic, Adama II. z Hradce, Petra Voka z Rožmberka. Trpaslíci často plnili funkce komorníků, bavičů, šašků, nosičů, mnohdy byli velmi oblíbení. Bizarní služebníci na šlechtických a královských dvorech dostávali slušný plat, oděvy a šperky, a dokonce se nechávali portrétovat.

V inventářích rudolfinské kunstkomory se nám podařilo dohledat zmínky o třech obrazech s dvorními blázny od Jeremiáše Güntera, Martena van Cleve a Ferdinanda z Eysernu a jeden portrét dvorního trpaslíka od neznámého umělce. Podařilo se nám identifikovat dvorního trpaslíka i na architektonických obrazech od Hanse a Paula Vredeman de Vriesových, které pocházely z Rudolfinských sbírek. Ukázalo se, že trpaslíci měli vlastní ikonografii. Stejně tak vlastní ikonografii měli i postižení členové rodiny Gonzalesových, jejichž podobizny byly součástí přírodovědného kompendia od Jorise Hoefnagla a dalších ilustrací od Dircka de Quade van Ravesteyna. Kromě Rudolfinských sbírek se portréty „homo deformis“ objevují v majetku

Rožmberků a Žerotínů. Zapomenutý portrét Heleny Antonie, dívky s plnovousem od neznámého umělce propojuje ikonografii androgyna a svaté Starosty.

Ukázalo se, že portréty a podobizny „homo deformis“ neměly ryze dokumentární povahu, často obsahovaly protikladné elementy, a dokonce byly spojeny s fenoménem numinozity. Umělci často pro jejich ztvárnění využívali antické vzory. Jednalo se o umělecké zobecnění, docházelo k procesu mytologizace a portréty „homo deformis“ přebíraly vlastnosti buď hrdiny, nebo zvířete.

Nejdůležitější použité prameny a literatura

Prameny:

1. ALDROVANDI 1642—Ulisse ALDROVANDI: *Monstrum historia*. Bologna 1642. In: <http://amshistorica.unibo.it/127>, vyhledáno 4. 4. 2018
2. BAUER/HAUPT 1976—Herbert HAUPT / Rotraud BAUER: *Das Kunstkammerinventar Kaiser Rudolfs II., 1607–1611*. In: *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlung in Wien*, Bd. 72, 1976, 1–191
3. BAUHIN 1614—Caspar BAUHIN: *De HERMAPHRODITORUM monstrosorumq[ue] partuum NATURA ex...utilissimi OPPENHEIMII: A Ere Johan-Theodori de Bry*. Francofurti 1614 (NK ČR, Sign. 18 K 000201)
4. BOAISTUAU 1575—Pierre BOAISTUAU: *HISTOIRES PRODIGIEUSES, EXTRAICTES DE PLVSIEVRS FAMEVX, AVTHEVRS...Dédiées a tres-haut, & trespuissant seigneur, Iean de Rieux, Seigneur d'Asserac*. Paris 1575 (NK ČR, Sign. 20 H 000058)
5. BŘEZAN/PÁNEK 1985—Václav BŘEZAN / Jaroslav PÁNEK: *Životy posledních Rožmberků*. Praha 1985
6. BUSSEMACHER 1606—Johann BUSSEMACHER: *WAHRE UND ENGENTLICHE CONTREFACTUR EINER WUNDER geburt*. Kolín nad Rýnem 1606 (SZM v Opavě, historické pracoviště, inv. č. G 242)
7. CAMERARIUS/WEIRICH 1593—Philip CAMERARIUS / Henrich WEIRICH: *Der armlose Thomas Schweicher im Alter von 53 Jahren*. Norimberk 1593 (Germanisches Nationalmuseum, Graphische Sammlung, Sign. HB 856, inv. č. 1283b)
8. COMPASIUŠ 1593–1628—Jan Aleš COMPASIUŠ: *Památník novoměstského měšťana, Jana Aleše zv. Kompas*. Praha 1593–1628 (NK ČR, Sign. XVII F 60)

9. DVORSKÝ 1904—František Ivan DVORSKÝ (ed.): Dopisy Karla st. z Žerotína z let 1591–1610 (=Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích XXVII). Praha 1904
10. EAZM 1612—Eigentliche Abbildung Zwener selkamer Mißgeburten. DEREN DIE ERSTE ZU LÜTTICH IN DER STADT, 1612 (SZM v Opavě, historické pracoviště, inv. č. G 365)
11. EBREO 1981—Leon EBREO: Dialogi o ljubvi. In: ŠESTAKOV 1981, 307–360
12. FICKLER/DIEMER 2004—Johann Baptist FICKLER / Peter DIEMER (ed.): Das Inventar der Münchner herzoglichen Kunstkammer von 1598. Editionsband: Transkription der Inventarhandschrift cgm 2133. Munich 2004
13. GROSS 1569—Albrechten GROSS: Warhafftige Beschreibung einer wunderbarlichen leztamen und erschrocfliehen Geburt so in disem M D LXIX. Jahr geschehen ist. Rottenburg an der Laaber 1569 (SZM v Opavě, historické pracoviště, inv. č. G 328)
14. HAUSENBLASOVÁ 1996—Jaroslava HAUSENBLASOVÁ: Seznamy dvořanů císaře Rudolfa II. z let 1580, 1584 a 1589 (=Paginae historiae 4: sborník Státního ústředního archivu v Praze). Praha 1996, 39–151
15. HOEFNAGEL 1575–1582—Joris HOEFNAGEL: Animalia Rationalia et Insecta. Ignis 1582. In: <https://rkd.nl/en/explore/images/record>, vyhledáno 17. 2. 2021
16. KILIAN 1620—Mang KILIAN: WARHASSTIGE UND EIGENTLICHE CONTRAFACTUR EINER WUNDER. Neuburg na Dunaji 1620 (SZM v Opavě, historické pracoviště, inv. č. G 560)
17. LOMAZZO/JANSEN-BELLA/CROMBEZ 1585—Gian Paolo LOMAZZO / Liliana JANSEN-BELLA / Thomas CROMBEZ (ed.): The composition of grotesques In: On Painting, Sculpture, and Architecture. Milan 1585. In: <https://sites.google.com/site/kunstfilosofiesite/Home/texts/lomazzo-the-composition-of-grotesques>, vyhledáno 29. 1. 2021
18. LYCOSTHENES 1557—Konrad LYCOSTHENES: PRODIGIORVM AC OSTENTORVM CHRONICON, Quae praeter naturae ordinem, motum, et OPERATIONEM, ET IN SUPERIORibus. Basileae 1557 (NK ČR, Sign. B III 000092)
19. MANDER/MINORSKIJ 2007—Karel van MANDER / V. N. MINORSKIJ (ed.): Kniga o chudožnikách. Petrohrad 2007
20. MAREŠ 1896—František MAREŠ: Materiálie k dějinám umění, uměleckého průmyslu a podobným. In: Památky archeologické a místopisné XVI, 1896, 663–666
21. MKKCC 1856—Mittheilungen der K.K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Wien 1856

22. MORÁVEK 1933—Jan MORÁVEK: Nové objevený inventář rudolfinských sbírek na Hradě Pražském. In: Památky archaeologické XXXIX, 1933, 73–94
23. OLMO 1603—Marco Antonio OLMO: *Physiologia barbae humanae: in tres sectiones divisa*. Bononia 1603. In: <https://play.google.com/store/books/details>, vyhledáno 21. 4. 2020
24. PALEOTTI 2012—Gabriele PALEOTTI / Paolo PRODI (ed.): *Discourse on Sacred and Profane Images*. Los Angeles 2012
25. PLATTER 1680—Felix PLATTER: *Observationum Felicis Plateri*. Basel 1680. In: <http://catalog.hathitrust.org>, vyhledáno: 17. 2. 2020
26. RUF 1580—Jakob RUF: *Hebannnen Buch, Daraus man alle Heimlihkeit deß Weiblichen Geschlechts erlernen... Tur vnd Pflēgung der newgebornen Kintlein*. Franckfort am Mayn 1580 (NK ČR, Sign. 18 H 000183)
27. SEDLČANSKÝ 1608—Daniel SEDLČANSKÝ: *Prawdiwé wypsánij, o nezdárném porodu dwau děwčátek, wrchy hlav srostlých*. Praha 1608 (NK ČR, Sign. 65 E 002101)
28. SCHEDEL 1493—Hartmann SCHEDEL: *Liber chronicarum*. Nuremberg 1493 (Vědecká knihovna v Olomouci, Sign. III 47.715)
29. SCHENCK VON GRAFENBERG 1609—Johannes SCHENCK VON GRAFENBERG Filio: *Monstrorum Historia Memorabilis, Monstrosa Hvmanorum Partivm Miracvla...Ex Officina Typographica Matthiae Beckeri, Impensis viduae Theodori de Bry, & duorum eius filiorum*. Francofurti 1609 (NK ČR, Sign 22 G 000365)
30. VALDA 1598—Oldřich VALDA: *Hrozný zázračný porod, kterýž se stal w Hornijch Uhřjch v městě Waradjnu Léta pomínulého*. Praha 1598 (Česká republika, Roudnická-Lobkovická knihovna, zámek Nelahozeves, Sign. III Ib 12/52)
31. VASARI/GABRIČEVSKIJ 1971—Giorgio VASARI / A. G. GABRIČEVSKIJ (ed.): *Žizneopisanija naibolee znamenitych živopiscev, vajatelej i zodčich 5/5*. Moskva 1971
32. VODŇANSKÝ/ŠEDINOVÁ 2013—Jan VODŇANSKÝ / Hana ŠEDINOVÁ (ed.): *Lidská monstra: Vokabulář zvaný Lactifer IV, 1511*. Praha 2013
33. Z LOBKOVIC 1603–1604—Kryštof mladší Popel z LOBKOVIC: *Deníky 1603–1604* (Zámek Nelahozeves, Lobkovická knihovna, Sign. RLK VII Ad 119)
34. ZIMMERMANN 1905—Heinrich ZIMMERMANN (ed.): *Das Inventar der Prager Schatz- und Kunstkammer vom 6. Dezember 1621: nach Akten des K. und K. Reichsfinanzarchivs in Wien*. In: JKSAK XXV, Wien 1905, xiii-lxxv

Literatura:

1. AUER 2006—Alfred AUER: Die Entdeckung der Natur: Naturalien in den Kunstkammern des 16. und 17. Jahrhunderts : eine Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien. Wien 2006
2. BACHTIN 2007—Michail Michajlovič BACHTIN: François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance. Praha 2007
3. BATES 2005—Alan W. BATES: Emblematic Monsters Unnatural conceptions and deformed births in early modern europe. New York 2005
4. BAŽANT 2006—Jan BAŽANT: Pražský belveder a severská renesance. Praha 2006
5. BELTING 2002—Hans BELTING: Obraz i Kult. Istorija obraza do epochi iskusstva. Moskva 2002
6. BELTING 2011—Hans BELTING: An anthropology of images: Picture, medium, body. Princeton/Oxford 2011
7. BURKE 2005—Peter BURKE: Lidová kultura v rané novověké Evropě. Praha 2005
8. BURKE 2007—Peter BURKE: Žebráci, šarlatáni, papežové: Historická antropologie raně novověké Itálie; Eseje o vnímání a komunikaci. Jinočany 2007
9. BŮŽEK 1993—Václav BŮŽEK (ed.): Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků (=Opera historica 3). České Budějovice 1993
10. BŮŽEK 1997—Václav BŮŽEK (ed.): Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce. Praha 1997
11. CAMPBELL 1990—Lorne CAMPBELL: Renaissance portraits: European portrait-painting in the 14th, 15th, and 16th centuries. New Haven 1990
12. CARROLL 1990—Noel CARROLL: The Philosophy of Horror: Or, Paradoxes of the Heart. New York/London 1990
13. CIRES 1928—A. G. CIRES: Jazyk portretnogo izobraženya. In: Gabričevskij A. G. (ed.): Iskusstvo portreta. Moskva 1928, 86–158
14. CORBIN 2012—Alian CORBIN: Istorija tela. Ot renessansa do epochi prosveschenija 1. Moskva 2012
15. CZARNOWUS 2009—Anna CZARNOWUS: Insription on the body: Monstrous children in Middle English literature. Katowice 2009
16. DASTON/PARK 2001—Lorraine DASTON / Katharine PARK: Wonders and the order of nature, 1150–1750. Princeton 2001
17. ECO 2007—Umberto ECO: Dějiny ošklivosti. Praha 2007

18. FERINO-PAGDEN 2006—Sylvia FERINO-PAGDEN (ed.): Arcimboldo 1526–1593 (kat. výst.). Wien 2006
19. FLEMING 2018—Touba Ghadessi FLEMING: Portraits of human monsters in the renaissance: dwarves, hirsutes, and castrati as idealized anatomical anomalies. Michigan 2018
20. FOUCAULT 2005—Michele FOUCAULT: Nenormalnyje. Petrohrad 2005
21. FUČÍKOVÁ 1997—Eliška FUČÍKOVÁ (ed.): Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy. Praha 1997
22. FUKALA 2000—Radek FUKALA: Manýrismus a globální krize 17. století. Praha 2000
23. GOMBRICH 2017—Ernst Hans GOMBRICH: Simvoličeskije obrazy: Očerki po iskusstvu vozroždenija. Petrohrad 2017
24. GOMBRICH 2019—Ernst Hans GOMBRICH: Umění a iluze: studie o psychologii obrazového znázorňování. Praha 2019
25. GOUK 1997—Penelope GOUK: Přírodní filozofie a přírodní Magie. In: FUČÍKOVÁ 1997, 231–237
26. GRIM/NAŇKA/ČERNÝ 2014—Miloš GRIM / Ondřej NAŇKA / Karel ČERNÝ (ed.): Anatomie od Vesalia po současnost: 1514–2014. Praha 2014
27. HAAG/SWOBODA 2016—Sabine HAAG / Gudrun SWOBODA: Feste feiern: 125 Jahre Jubiläumsausstellung. Wien 2016
28. HAJNÁ 2001—Milena HAJNÁ: Rožmberský fraucimor. Ženský živel na aristokratickém dvoře koncem předbělohorské doby. In: Jihočeský sborník historický LXIX–LXX, 2001, 5–29
29. HEERS 2006—Jaques HEERS: Svátky bláznů a karnevaly. Praha 2006
30. HERTEL 2001—Christiane HERTEL: Hairy issues. Portraits of Petrus Gonsalus and his family in Archduke Ferdinand II's Kunstkammer and their contexts. In: Journal of the history of collections XIII, 2001, 1–13
31. HIRN 1885—Josef HIRN: Erzherzog Ferdinand II. von Tirol: Geschichte seiner Regierung und seiner Länder. Wagner 1885
32. HOLLÄNDER 1922—Eugen HOLLÄNDER: Wunder, Wundergeburt und Wundergestalt in Einblattdrucker des 15–18 Jahrhunderts: kulturhistorische Studie. Stuttgart 1922
33. HUSBAND 1980—Timothy HUSBAND: The Wild Men: Medieval Myth and Symbolism (kat. výst.). New York 1980
34. IMPEY/MACGREGOR 1985—Oliver IMPEY / Arthur MACGREGOR (ed.) The Origins of Museums: The Cabinet of Curiosities in Sixteenth- and Seventeenth-Century Europe. Oxford 1985

35. KATRITZKY 2012—M. A. KATRITZKY: Healing performance and ceremony in the writings of three early modern physicians. Hippolytus Guarinonius and the brothers Felix and Thomas Platter. London/New York 2012
36. KAUFMANN 1988—Thomas DaCosta KAUFMANN: The school of Prague: Painting at the Court of Rudolf II. Chicago 1988
37. KAUFMANN 2009—Thomas DaCosta KAUFMANN: Arcimboldo: Visual jokes, Natural history, and Still-Life Painting. Chicago 2009
38. KENNER 1894—Friedrich KENNER: Die Porträtsammlung des Erzherzogs Ferdinand von Tirol. In Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses, 15. Wien 1894. In: https://digi.ub.uniheidelberg.de/diglit/jbksak_1893/0002, vyhledáno, 26. 2. 2021
39. KNEIDL 1983—Pravoslav KNEIDL: Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček. Praha 1983
40. KONEČNÝ 2002—Lubomír KONEČNÝ: Mezi textem a obrazem: miscellanea z historie emblematicky (=Monographia Miscellanea 8). Praha 2002
41. KUBÍKOVÁ 2016—Blanka KUBÍKOVÁ: Portrét v renesančním malířství v českých zemích: jeho ikonografie a funkce ve šlechtické reprezentaci. Praha 2016
42. KUBÍKOVÁ/HAUSENBLASOVÁ/DOBALOVÁ 2017—Blanka KUBÍKOVÁ / Jaroslava HAUSENBLASOVÁ (ed.) / Sylva DOBALOVÁ: Ferdinand II.: arcivévoda Ferdinand II. Habsburský: renesanční vladař a mecenáš: mezi Prahou a Innsbruckem. (kat. výst.) Praha 2017
43. LAZZARINI 2011—Elena LAZZARINI: Wonderful Creatures: Early Modern Perceptions of Deformed Bodies. In: Oxford Art Journal XXXIV, 2011, 415–431
44. MERHAUT/URBAN/VOJTĚCH 2006—Luboš MERHAUT / Otto M. URBAN / Daniel VOJTĚCH: Dekadence: V barvách chorobných: Idea dekadence a umění v českých zemích 1880–1914. Praha 2006
45. MOXEY 2004—Keith MOXEY: Peasants, Warriors and Wives: Popular Images in the Reformation. Chicago 2004
46. MIKŠ 2014—František MIKŠ: Gombrich: Tajemství obrazů a jazyk umění: pozvání k dějinám a teorii umění. Brno 2014
47. MŽYKOVÁ 1986—MŽYKOVÁ Marie: Katalog obrazárny státního zámku Velké Losiny. Šumperk 1986
48. NEUMANN 1963—Jaromír NEUMANN: Umění a skutečnost: úvahy o realismu a uměleckém vývoji. Praha 1963

49. NODL/TINKOVÁ 2007—Martin NODL / Daniela TINKOVÁ: Antropologické přístupy v historickém bádání. Praha 2007
50. O'BRYAN 2012—Robin O'BRYAN *Grotesque Bodies, Princely Delight: Dwarfs in Italian Renaissance Court Imagery*. In: *Preternature: Critical and Historical Studies on the Preternatural I*, 2012, 257–258
51. PANOFSKY 2014—PANOFSKY Erwin: *Idea*. Příspěvek k historii pojmu starší teorie umění. Praha 2014
52. PORTER 2001—Roy PORTER: *Dějiny Medicíny od starověku po současnost*. Praha 2001
53. PREISS 1974—Pavel PREISS: *Panoráma manýrismu*. Praha 1974
54. ROYT/ŠEDINOVÁ 1998—Jan ROYT / Hana ŠEDINOVÁ: *Slovník symbolů, kosmos, příroda, člověk*. Praha 1998
55. SCRIBNER 1981—Robert W. SCRIBNER: *For the sake of simple folk: popular propaganda for the German reformation*. Cambridge 1981
56. SPRINKS 2015— Janifer SPRINKS: *Monstrous Births and Visual Culture in Sixteenth-Century Germany*. Routledge 2015
57. ŠINDELÁŘ 1973—Dušan ŠINDELÁŘ: *Vědecká ilustrace v Čechách*. Praha 1973
58. ŠMAHEL 2012—František ŠMAHEL: *Diví lidé (v imaginaci) pozdního středověku*. Praha 2012
59. VALKA 2009—Josef VALKA: *Myšlení a obraz v dějinách kultury: Studie, eseje, reflexe*. Brno 2009
60. VELDMAN 2013—Ilja VELDMAN: *From Devotional Image to Work of Art. Some Aspects from the Evolution of the Early Graphic Arts in the North*. In: *De l'objet culturel à l'oeuvre d'art en Europe*, 2013, 337–358
61. VIGNAU-WILBERG 2018—Thea VIGNAU-WILBERG: *Joris and Jacob Hoefnagel: Art and Science around 1600*. Berlin 2018
62. VOIT 2006a—Petr VOIT *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století 1/2*. Praha 2006
63. WILLIAMS 2011—Wes WILLIAMS: *Monsters and their Meaning in Early Modern Culture: Mighty Magic*. Oxford 2011
64. WINTER 1895—Zikmund WINTER: *V měšťanské světnici starodavné*. Praha 1895
65. WRIGHT 2013—Alexa WRIGHT: *Monstrosity: the human monster in visual culture*. London 2013
66. ZAPPERI 2004—Roberto ZAPPERI: *Der wilde Mann von Teneriffa: Die wundersame Geschichte des Pedro Gonzales und seiner Kinder*. München 2004

Conclusion

People with severe cases of congenital malformations were often considered associated as supernatural mythological beings in the past. Their special appearance was perceived as a monstrosity, and thus they were viewed within the ancient tradition of monsters at the edge of the world.

In the 16th century, the tradition of monsters from travelogues meets real-life cases of human monstrosity. Human monsters suddenly appear in Europe and become part of the daily life of the Europeans. Monsters were present in noble residences, in collections of curiosities, at fairs, during street celebrations and were part of Reformation propaganda.

In the 16th century, society tried to investigate the phenomenon of "homo deformis" from a medical point of view. The anatomical autopsies, medical examinations were performed on monsters, information about them were observed and registered in medical manuals.

The Encyclopedia of Monsters was a new literary genre, very popular throughout Europe, including the Czech Kingdom. However, it was not an easy task for 16th century doctors to explain the birth of a monster, so they provided explanations from the perspective of Neo-Platonism and within ethical religious concepts. The works of Ambroise Paré, Konrad Lycosthenes, Caspar Bauhin, Johann Georg Schenck, Jakob Ruf or Pierre Boaistuau often contained anatomically misrepresented pictorial material. Artists such as Martin Kaldenbach, Jan Theodor de Bry, Christoph Froschauer continued the iconographic tradition of monsters and at the same time idealized and aesthetically modified, stylized the figures of "homo deformis", depicting them theatrically, in various artificial postures.

The encyclopedia of monsters was a kind of catalogue, available to the wealthier class and the educated. It drew monster cases not only from travelogues, but also from pamphlet production.

In the 16th and early 17th century monster-themed single-leaf illustrations had a large social and religious function. They depicted not only fictional monsters, but also real cases of "mißgeburten" dead monstrous newborns, mostly Siamese twins. Such an illustration had a great spiritual effect, which helped to worship the invisible presence of God. On the one hand, such a single-leaf illustration was used as part of Protestant propaganda, it carried a moralistic interpretation. On the other hand, printed single-leaf illustrations with monster depictions were considered a kind of talisman. It turned out that the representation of "homo deformis" was

associated with an intense visual experience of the divine presence, which also had an impact on the form of depiction and links with divine iconography.

In the Czech Kingdom, single-leaf production with the subject of monsters was also well known. This was imported from neighboring Nuremberg, Linz, Upper and Lower Lusatia. We managed to find two single-leaves from the workshop of the Valda's family, a pamphlet from the workshop of Daniel Sedlchansky and a leaflet with the motive of dead twins by Nicolaus Zipfern from Bautzen. These works were created within the Central European Protestant tradition, which understood monsters as symbols of the apocalypse, but at the same time as a fascinating symbol of divine mystery.

Another bizarre but fascinating phenomenon for 16th century society was the phenomenon of armless calligraphers. The life of calligraphers, their strong will and ability to draw with their feet made them so popular. We managed to find Thomas Schweicker's depiction in *Album Amicorum* by Jan Alesh Compasios. Additionally, we discovered two other single leaflets with this theme in the "Lusatian Collection". It seems that "homo deformis" became a hero because his disability gave him almost supernatural abilities. The armless calligrapher Thomas Schweicker was even portrayed several times; we managed to identify one of his portraits in the collections of the Ambras castle.

People with monstrous birth defects were an essential part of collections of curiosities because, according to Neoplatonic philosophy, they were defects of matter that mirrored God's presence in a special way. Therefore, "homo deformis" were present in noble and royal residences, and their depictions and portraits were exhibited in art galleries.

In the Czech Kingdom of the 16th and early 17th centuries, for example, dwarfs appeared at the courts of Emperor Rudolf II, Emperor Matthias II, Krystof Popel of Lobkowitz, Adam II. Hradec, Petr Vok Rosenberg. Dwarfs often performed the functions of valets, entertainers, jesters, porters, and were often very popular. Bizarre servants in the noble and royal courts were paid handsomely, clothed, and jeweled, and even had their portraits taken.

In the inventories of Rudolf's *kunstkammer*, we managed to find mentions of three paintings with court jesters by Jeremias Günter, Marten van Cleve and Ferdinand of Eysern, and one portrait of a court dwarf by an unknown artist. We also managed to identify the court dwarf who was depicted in the architectural paintings by Hans and Paul Vredeman de Vries. These paintings were also from Rudolf's collections. It turns out that the dwarves had their own iconography. Likewise, disabled members of the Gonzales family had their own iconography, whose likenesses were part of a natural history compendium by Joris Hoefnagel and other illustrations by Dirck de Quade van Ravesteyn. In addition, except for Rudolf's collections,

portraits of "homo deformis" appear in the possessions of Rosenberg's and Zierotin's. The forgotten portrait of Helena Antonia, a girl with a beard by an unknown artist connects the iconography of the androgynous and the holy Wilgefortis.

It turned out that the portraits and depictions of "homo deformis" were not purely documentary form. Reversely, often contained contradictory elements, and were even associated with the phenomenon of numinosity. Artists often used ancient patterns for "homo deformis" rendering. It was an artistic generalization, in the process of portraying "homo deformis" was always mythologizing. Therefore, portraits of "homo deformis" include the characteristics of a hero or a beast.

Anotace

V průběhu 16. století se setkáváme s jevem, kde byli tělesně postižení kvůli svému vzhledu považováni za kuriozity nebo zázraky. Některé případy byly tak neuvěřitelné, že dávaly impuls k vytvoření uměleckého díla. Námět abnormálně tělesně postižených byl populární mezi všemi společenskými vrstvami a jejich podobizny byly shromažďovány měšťany, vědci, šlechtici a králi.

Disertační projekt „Homo deformis“. Fascinace deformovanou podobou lidského těla v zemích Koruny české ve středoevropském kontextu mezi léty 1526–1620 si klade za cíl prozkoumat, jak bylo vyobrazení „homo deformis“ představeno ve výtvarném umění v Českém království v kontextu Svaté říše římské národa německého v letech 1526 až 1620.

Tato disertační práce studuje jednotlivé příklady lidské monstrozity, které se objevují v nejrůznějších formách ztvárnění: portrétech, alegoriích, vědeckých ilustracích a novinových letácích. Zkoumá podobizny abnormálně tělesně postižených a zaměřuje se na jejich symbolický význam a estetickou interpretaci. Věnuje se otázkám vnímání abnormálně tělesně postižených v 16. století a shrnuje znalosti o jednotlivých osobách. Ukazuje, jak raně novověká česká společnost reagovala na vzhled abnormálně postižených a do jaké sociální kategorie je zařazovala.

Projekt studuje důvody umělecké motivace pro vytváření vyobrazení „homo deformis“ v 16. století. Zkoumá, zda umělci 16. století byli schopni anatomicky správně zobrazit jev abnormálně tělesně postižených a také se zaměřuje na ikonografickou problematiku vyobrazení znetvořených osob v letech 1526 až 1620.

Klíčová slova

Sbírký kuriozit, monstra, České království 16. století, manýrismus, portrét 16. století, lékařství 16.–17. století, dějiny vnímání, Rudolf II., groteska, tělesné postižení, letáková ilustrace

Abstract

During the 16th century a new phenomenon occurred, that the physically disabled people were presented as curiosities or miracles because of their visage. Some cases were really incredible therefore their appearances gave an impulse for creating an artwork. The images were popular between all social levels, were collected by townspeople, scientists, nobles and kings.

The dissertation thesis „Homo deformis“. The fascination by appearance of deformed human body in the Lands of the Bohemian Crown between 1526 and 1620 aims to explore how the phenomenon of human curiosities was reflected in early modern visual art in the Czech lands.

This dissertation thesis bases on individual examples of human monstrosity in various art forms such as portraits, allegories, scientific illustrations and pamphlets.

It exams images of abnormal disabled people between 1526–1620 and focuses on their symbolic meaning, aesthetic interpretation. It summarizes the knowledge about perceptions of depicted abnormal persons in 16th century. It also shows the Early modern society reactions about „homo deformis“, their everydayness and social status.

This thesis studies reasons why the disabled body was a kind an inspiration for artists. It examines if the artists of 16th century were able to picture cases of physically deformed bodies correctly concerning the anatomy. It also focuses on the iconographic motive of the monstrosity and rendition problem of abnormal disabled people in 16th century.

Keywords

Cabinets of curiosities, monsters, the Lands of the Bohemian Crown in 16th century, mannerism, portrait in 16th century, medicine in 16th – 17th century, history of perception, Rudolf II, grotesque, abnormal disabled people, pamphlets